

RİSÂLE-İ EHADİYYE

MUHYİDDİN İBN'ÜL ARABÎ
Kaddese'llâhü sırrahu'l azîz

Bu tercüme, Rahmetli Miralay "Recep Ferdi" nin tercümesi esas tutularak ve Üniversite kütüphanesinde bulunan daha eski zamanlarda muhtelif zatlar tarafından yapılmış tercümelerle karşılaştırılarak vücuda getirilmiştir. Okuyanların kendi zevklerine ve Tasavvuf sahasındaki bilgilerinin derecesine göre bir anlayışa varabilmeleri için "metin" değiştirilmemiş, olduğu gibi muhafaza edilmiştir. Yalnız bazı yerleri bugünkü şivemize ve dilimize uydurulmuştur. Bazı cümlelerin manalarının daha kolay anlaşılmasını sağlamak maksadile o cümlelerin sonuna tarafımdan kısa açıklamalar eklenmiştir.

Cemal BARDAKÇI,
1961 Akdem Yayınları

Gir huzur u pâk i şeyhi ekbere vakti seher
Evliya ervahı bir bir andan eylerler güzer
Asfiyalar eşrefi, fazl u inayet menbaı
İlmi ile takvayı cemetmiş idi nim el beşer
Hikmet ü irfanının, eltafının payanı yok
Yazdı esrarı hakayıktan kitabı muteber
Kini anın evsafını hakkiyle Takdir eylemiş
MağzıKur'andır nazar eyle "Fusus" u serteser
Öyle bir gavsı muazzam kimi vücudu nadiri
Olmuş ilhamı ilâhiyle müzeyyen bir güher
Eyledi "Cibril" istikbal ruh u pakini
Emri Hakla eyledikte semti lâhuta sefer
Hacetin var ise "Mekki" iltica kıl Hazrete
Bir nigâhı re'feti dünya ve mafiha değer.

Samı Naibi Sürurî Zâde
Mehmet Mekki
1313

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسولنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم اجمعين

Bismillâhirrahmanirrahim

"Nefsini bilen muhakkak Rabbini bildi."

Hadisi Şerif

Hamd etmek, birliğin önünde ön olmiyan Tanrıya mahsustur.

Bil ki ön de O dur. Ve anın teklığının sonunda son yoktur.

Bil ki! son da O dur. Allah vardır, onunla beraber ön yoktur. Onunla beraber son da yoktur. Yakınlık

da, uzaklık da yoktur. Keyf de yoktur. İns ve cin ve âvân (zamanlar) da yoktur. Vakit, zaman, üst, alt ta yoktur. Kevn de yoktur, mekân da yoktur. O, şimdiki halde de evvelce olduğu gibidir. O, birliksiz bir'dir ve teklik olmaksızın tek'dir. İsimle müsemmadan mürekkeb de değildir. Zira anın ismi kendi, müsemması da kendidir. Şu halde isim anın gayri değildir. O da isminin gayri değildir. İşte bunun için isim de, müsemma da odur.

O, evveliyetsiz evvel, ahiriyetsiz ahir, zahiriyetsiz zahir, batiniyetsiz batındır. O, evvel harfinin vücudu ve sırrıdır. Ahir, zahir, batın harflerinin de vücudu ve sırrı o dur. Onun vücudunda bu harflerin ve bu harflerde onun vücudunun sereyânı olmaksızın evvel, ahir, zahir, batın ancak O dur. İmdi Hululiy'e'nin galatına düşmemek için bunu iyi anla!

O, bir şeyde değildir. Onda da bir şey yoktur. O, bir şeyin içinde veya dışında da değildir. O'nu bu sıfatla bilmek gerektir, ilim ile kavi ile fehm ve vehm ile değil. Zahir veya batın gözü ile de değil, idrâk ile de değil.

Onu ancak O görür ve O'nu ancak O idrâk eder, ancak O bilir.

Kendi zatını kendi zatı ile görür ve bilir. Onu, kendinin gayri bir kimse görmez. Kendinin gayri bir kimse idrâk etmez.

O'nun hicabı kendisini örten, gizliyen kendi birliğidir. O'nu kendinin gayri bir şey hicaplamaz (perdelemez, örtmez). Onun hicabı kendi vücududur. Kendi vücudunu keyfiyetsiz olarak birliği ile örter, gizler.

O'nu, kendinin gayri hiçbir kimse görmez. Peygamber nebiyyi mürsel'de görmez. Ve ne kâmil bir veli, ne de yakini olan Melek, Meleki Mukarreb o'nu bilmez. **O nun nebi'si kendidir, Resulü de kendidir, risaleti de kendidir, kelâmı da kendidir.**

Kendinin gayri sebep ve vasıta olmaksızın kendi zatını kendi zatı ile kendi zatından kendi zatına gönderdi. Mürsil (gönderen) ve (mürselün bih) kendisile gönderilen ve (mürselün ileyh) kendisine gönderilen arasında fark yoktur, (neb'e haber) harflerinin ve (enbiya haberciler) harflerinin vücudu o'nun vücududur, onun gayri değildir. Ve onun gayrinin vücudu yoktur. Onun (fena yok olması da yoktur. Ve onun ismi, müsemması da yoktur. Bunun, için (nebi) sallallahü aleyhi vesselem:

(Nefsini bilen Rabbini bildi) buyurdu. Ve **(Rabbimi Rabbim ile bildim)** buyurdu.

Peygamberimiz bu sözlerle işaret buyurdu ki muhakkak sen, sen değilsin. Ve sen, sen olmaksızın o sun. O, senin içinde değildir, sende onun içinde değilsin. Ve Hak, senin dışında değildir. Sende Hakk'ın dışında değilsin. Ve ben bu sözlerle senin zatının ve sıfatının mevcut olduğunu murat etmem. Belki senin ebeden mevcut olmadığını murat ederim.

Sen zatınla ve onunla ve onda ve onunla beraber mevcut olmazsın. Ve sen fani değilsin, mevcudda değilsin. Ve bu illetlerden bir illet olmaksızın o, sen'dir.

Şimdi vücudunu bu sıfat ile bildin ise muhakkak Allah'ı bildin. Aksi halde bilmedin.

NEFSİNİ ÖLDÜRMEKLE TANRI BİLİNMEZ

Ariflerin cümlesi Allah Teâlâ'nın marifetini (Tanrıyı bilmekliği) vücudun fenasına insanın kendi varlığından soyunmasına, nefsinin öldürmesine izafet eylediler, (bağlı bildiler). Şimdi bu mahzû galat ve açık sehivdir (yanlış, hata).

Zira Tanrıyı bilmek ve vücudun fenasına ve ne de anın fenasının fenasına muhtaç olmaz. Çünkü eşyanın vücudu yoktur. Vücudu olmayan şeyin fenası da yoktur. Zira fena, vücut ispatından sonradır. Bir şey önce var olmalı ki sonra yok olsun. Şimdi sen zatını vücutsuz ve fenâsız bildiğin vakit, muhakkak Tanrıyı bildin. Aksi halde bilmedin.

Tanrıyı bilmekliği vücudun fenasına, yok olmasına ve onun fenasının fenasına bağlı görmek şirk isbat etmektir, Tanrıya ortak tanımadır. Zira sen, Tanrıyı bilmeyi vücudun fani olmasına ve onun fenasının fenasına bağlı gördüğün vakit Allah'ın gayri için ve onun nakızı olarak vücut olduğunu, Tanrıdan başka ve ondan ayrı bir vücut tanımış, kabul etmiş oldun. Bu da açık şirktir. Zira Peygamberimiz, **nefsini bilen muhakkak Rabbini bildi** dedi. **Nefsini ifna eden Rabbini bildi** buyurmadı. Zira gayr ispat eylemek, anın fenasını mün'akızdır varlığı sabit olan şey yok olmaz. Ve sübutı caiz olmayan şeyin fenası da caiz olmaz. Tanrıdan gayri bir varlık isbat caiz olmayınca öyle bir varlığın ifnası da caiz olmaz.

Senin vücudun **la şey**'dir, hiçbir şey değildir. Ve **la şey**, fani olan ve fani olmayan şeye muzaf olmaz,

katılamaz, eklenemez. Şu halde senin vücudun mevcut da değildir. Madum yok da değildir. Peygamberimiz anı kadimde tekvin nüshasından evvel (kâinat yaratılmadan evvel) olduğu gibi halende senin madum yok olduğuna işaret buyurdu.

TANRININ ORTAĞI BENZERİ YOKTUR.

Şimdi muhakkak Tanrı, ezelin, ebedin, kıdemın kendi vücudları olmaksızın ezelin de, ebedin de, kıdemın de vücududur. Eğer böyle olmasaydı **Vahdehu lâ şerikeleh** (o birdir, onun ortağı yoktur), olmazda. Hâlbuki onun Vahdehu la şerike leh olması vaciptir.

Şimdi muhakkak Tanrının şerikinin vücudu onun yani Tanrının vücudu ile değil, kendi zatı ile olur. Ve böyle olan kimsede ona muhtaç olmaz. Bu takdirde ikinci bir Rab olur. Bu ise muhaldir, olmayacak iştir. Şu halde Tanrının ortağı yoktur, benzeri yoktur, zıddı ve akranı da yoktur.

Kim ki Tanrı ile beraber, yahutta Tanrıdan veya Tanrıda bir şey gördü ve bu şeyi dahi rübubiyetle Allah'a muhtaç gördü, muhakkak o şeyi Allah'a rübubiyet ile muhtaç olarak şerik yaptı.

Ve kim ki, kendi zatı ile kadim olarak Allah ile beraber bir şeyin olmasını yahut onunla kıyamını, yahut o şeyin kendi vücudundan fanî olmasını, veyahut onun fenasından fanî olmasını caiz gördü, o kimse nefsi bilmek kokusunu koklamadan uzak kaldı. Zira kimse Tanrı ile veya Tanrıdan kaim olarak Tanrının gayri bir mevcut olmasını tecviz etti. Böyle olunca o şey fanî ve onun fenası da kendi fenasında fanî olur. Bu takdirde fena, fenada teselsül eder. Bu ise şirki bait (uzak şirk) dir. Nefsi bilme değildir. Şimdi o kimse Allah'ı ve nefsinı arif değil, müşriktir.

NEFSİ VE ALLAH'I BİLMENİN YOLU NASILDIR

Şimdi biri çıkıpta nefsi ve Allah Teâlâ'yı bilmeye yol nasıldır?

Diye sorarsa, cevap budur ki:

Nefsi ve Allah Teâlâ'yı bilmenin yolu; Hak, mevcutlardan evvel mevcut olup onunla beraber bir şey bulunmadığı gibi şimdiki halde de Hak mevcut olup onunla beraber bir şey mevcut olmadığını, bilmektir.

Şimdi eğer birisi; ben nefsimi Allah Teâlâ'nın gayri gördüm ve nefsimi Allah görmem, derse, cevap budur ki:

Peygamberimiz nefsi ile senin vücudunu ve hakikatini irade buyurdu. Yoksa **levvame, emmare ve mutmainne** ile adlanmış olan nefsi değil. Belki nefsi ile Allah'ın masivasının, gayrinin Kâffesine işaret buyurdu. Nitekim Peygamberimiz, **Ey Allah'ım, bana eşyanın hakikatim göster** buyurdu.

Ben, eşya ile Allah'ın masivasını murat ederim. Yani Peygamber **Ey Allah'ım, masıvayı, bana bildir, bileyim ve eşyayı bana bildir, onlar ne şeydir?**

O eşya sen misin yahut onlar senin gayrin midir?

Onlar kadim midir, baki midir veya hadis midir?

Demek istedi. Ve Allah Teâlâ, masıvanın vücudu olmayarak kendi masivasını ona kendi zatı olarak gösterdi. (Yani Allah'ın gayri sanılan bütün eşyanın Allah'ın vücudu olduğunu gördü).

İmdi eşyayı olduğu gibi gördü. Yani eşyayı, niteliksiz, zamansız ve isimsiz Allah Teâlâ'nın zatı olarak gördü.

Eşyanın ismi eşyadan zat üzerine ve onun gayri üzerine vaki olur. Zira şey de nefsin vücudu ve eşyanın vücudu müsavidir. Şu halde eşyayı bilen nefsi bildi, ve nefsi bildiği vakitte de Rabb'i bildi. Kendini Allah'ın gayri sanan kimse Allah'ın gayri değildir. Ve lâkin sen anı bilmezsin. Hâlbuki sen anı görürsün de bilmezsin. Ve bu sır sana ne vakit açılırsa muhakkak sen kendinin Allah'ın gayri olmadığını bilirsin. Ve senin maksudun sen, kendin olduğunu ve muhakkak fenaya (yok olmaya) muhtaç olmadığını ve vakit ve zaman devranı olmaksızın zail olmayıp daim olduğunu bilirsin.

Bundan önce dediğimiz gibi, bütün sıfatlarının onun yani Tanrının sıfatları ve zahirinin onun zahiri, batınının onun batını, evvelinin onun evveli, ahirinin onun ahiri olduğunu seksiz, şüphesiz görürsün. Ve sen, anın sana sayrureti ve senin ana sayruretin olmaksızın (o senin haline ve sen onun haline girmeksizin) senin sıfatlarının onun sıfatları ve zatının da onun zatı olduğunu görürsün.

Azalma, çoğalma olmaksızın her bir şey hâliktir, (helak olur, yok olur). Ancak anın yani Tanrının veçhi, zahiri ve batını halik değildir, helak olmaz. Yani mevcut ancak odur. Ve onun gayri için vücut

yoktur ki helake muhtaç olsun ve veçhi baki kalsın. Yani Tanrının zatının gayri hiçbir şey yoktur.

Nitekim muhakkak şey'i bilmeyip sonra Hakk'ı bilen her bir kimsenin vücudu fanî olmadı, belki cehli fanî oldu. O kimsenin vücudu başka vücuda değişmemiştir. Olduğu gibi durmaktadır. Onun vücudu bilgi sebebiyle başka bir vücuda katılmaz, girmez. Sadece ortadan cehil bilgisizlik kalkar. Bunun için sen, muhakkak fenaya muhtaç olduğunu zannetme. Çünkü sen fenaya muhtaç olursan onun yani Tanrının, hicabi perdesi olursun. Hicab Allah'ın gayridir. Böyle olunca o kimse üzerine gayrilik lâzım gelir. Gayriliğin galebesi de Tanrıyı görmeğe engel olur. Hâlbuki bu galattır, hatadır. (Yani sen Hakk'a hicap, perde olamazsın).

Muhakkak Hakk'ın hicabı kendi birliği ve tekliği olduğunu, gayri olmadığım bundan önce söylemiştik. Ve işte bunun için hakikata vasil olmuş, kavuşmuş kimse için **enel hak** (ben Tanrıyım) demek ve **Sübanî, maazamî şanî** (kendimi teşbih ederim, şanım ne büyüktür) demek caiz oldu.

Ancak böyle söylemesi caiz görülen kimse, kendi nefsinin Allah'da fani veya Allah'da baki gören ve evvelce mevcut iken sonra fani olduğunu sanan kimse değildir, belki kendi zatı ve sıfatları Allah'da dâhil veya Allah'tan hariç olmaksızın, sıfatlarını Allah'ın sıfatları ve zatını Allah'ın zatı gören kimsedir. Böyle gören kimsenin nefsi ancak Allah'ın vücudu oldu. İşte böyle bir kimseye Allah'a vasil oldu denilir.

Bundan ötürüdür ki Nebi sallallâhü aleyhi ve sellem; **“Dehre (zaman) sövmeyiniz, zira dehir Allah'tır”** sözü ile Allah'ın vücudunun ortaktan, akrandan, benzerden münezze ve âlî olduğuna işaret buyurdu.

SENİN VÜCUDUN HAKK'IN VÜCUDUDUR.

Allah Teâlâ Hazretlerinin :

Ey kukun, ben hasta oldum, beni ziyaret etmedin. Senden istedim, vermedin

buyurduğu rivayet olunur. Muhakkak Hak bununla, hastanın vücudu kendi vücudu, sailin, (istiyyenin) vücudu da kendi vücudu olduğuna işaret buyurdu. Hastanın ve sailin vücutları. Onun vücudu olmak caiz olunca senin vücudunun dahi onun vücudu ve bunun gibi arazlardan ve cevherlerden olan bütün eşyanın vücutlarının da onun vücudu olması caiz olur.

Tanrının sırrı zerrelere bir zerre de zahir olduğu açığa çıktığı vakit zahir ve batın açık ve gizli bütün varlıklardan da zahir olur.

Dareyn de (dünya ve ahirette) Allah'ın gayrini görmezsin. Belki dünya ve ahiretin vücudu, isimleri, müsemmaları ve bunların vücutları da seksiz şüphesiz Hakk'ın zatıdır. Muhakkak sen, Allah Teâlâ'yı ebeden bir şey halk eyledi görmezsin. Belki sen anı, keyfiyetsiz olarak sıfatlarını ve vücudunu açıklarken her an bir şe'n de görürsün. Yani yaratılmış sandığın her şey, gerçekte yaratılmış değildir; onlar Tanrının her an bir başka şekil ve surette görünmesinden, kendi zatını ve sıfatlarını açığa vurmasından ileri gelmektedir.

Zira evvel, ahir, zahir ve batın odur. Birliği ile zahir, tekliği ile batın oldu. O, zatı ile ve zatı ile kaim olması bakımından evvel'dir. Sonu olmaması bakımından da ahirdir.

Onun vücudu vacip olduğu gibi, onun gayrinin olmaması, kendisinden başka bir varlık bulunmaması da vaciptir.

(ÖLMEZDEN ÖNCE ÖLÜNÜZ) NE DEMEKTİR.?

Şimdi kendisini Hakk'ın gayri sanan kimse muhakkak onun gayri değildir. Zira Tanrı, kendisinin gayri olmaktan, kendisinden başka bir varlık bulunmasından münezzehtir. Belki zehirde ve batında onun vücudunda, onun vücudu ile beraber gayr'in gayriliği olmaksızın gayr dahi odur.

Bu vasıfla vasıflanan kimse için hadsiz, sonsuz çok vasıflar vardır. Nitekim suret ölümü ile ölen kimsenin iyi, kötü bütün vasıfları kesildiği gibi manevi ölüm ile ölen kimsenin dahi iyi, kötü vasıfları kesilir kalmaz. Onların yerine bütün hallerde Allah geçer kaim olur. Yani manevi ölüm ile ölen kimsenin zatının yerine Allah'ın zatı, sıfatlarının yerine de Allah'ın sıfatları kaim olur. İşte bunun için Peygamberimiz, **ölmezden önce ölünüz** buyurdu. **Ölmezden önce zatınızı biliniz**, demektir.

Peygamberimiz, Tanrı :

Kulum bana, ben o kulumu sevinceye kadar, daima nevafile yaklaşıp. Vaktaki ben o kulumu severim, onun işitmesi, görmesi, lisanı ve eli olurum, buyurdu dedi. Bununla nefsinin bütün vücudunu muhakkak Allah'ın vücudu görür olduğuna ve zatında ve sıfatlarında değişiklik görmediğine ve esasen onun sıfatlarının değişikliğe muhtaç olmadığına işaret buyurdu.

Zira o kimsenin zatının vücudu, o olmamış olsaydı, belki nefsinin bilmezdi.

Şu halde her ne zamanki nefsinin bildin, ikilik kalktı. Ve sen, kendinin Allah'ın gayri olmadığını bildin.

NEFSİ BİLMENİN FAYDASI

Eğer müstakil bir vücut olaydı fena'ya ve nefsi bilmeye muhtaç olmazdı ve Hakk'ın gayri olurdu. Hak ise kendinden gayri Rabb bulunmaktan münezzehtir.

Şimdi **nefsi bilme**'nin faydası senin şunları bilmen ve tahkik eylemendir:

Senin vücudun mevcut değil, madum (yok) da değildir. Ve sen şimdiki halde kâin var değilsin ve geçmişte de mevcut olmadın. Gelecekte de asla mevcut olmazsın. Sana, **La ilahe illallah'ın manası** ile şu açıklanmış olur ki: **Allah'tan başka Allah yoktur. Onun gayri için vücut yoktur, onun gayri gayr yoktur. Hemen ancak ilâh odur**

Eğer biri çıkıp da, sen Hakk'ın Rab'liğini tatil ettin, durdurdun, derse cevap budur ki:

Onun Rabb'liği nasıl tatil olunur?

Zira o daima Rabb'dir, **merbub = kul** değildir. Daima Halik = yaratıcı'dır, mahlûk değildir. Ve o şimdiki halde de evvelce olduğu gibidir. Halikliği, Rabb'liği mahlûka ve merbuba muhtaç değildir. O, kâinat yaratılmadan öncel bütün vasıflarla vasıflı idi. Şimdiki halde de öyledir. İmdi Vahdaniyette = birlikte, **Hüdüs = sonradan meydana çıkış** ile **kidem = yaratılmamış, eskiden, varolan** arasında fark yoktur. Hüdüs Hakk'ın açığa çıkmasını, kidem de onun batınlılığını, gizli kalmasını gerektirir. Anın zahiri batını, batını da zahiridir. Evveli ahiri, ahiri de evvelidir. Ve cümlesi birdir, bir de cümlesidir. Sözgelimi bir erik ağacı, kendisini meydana getiren çekirdeğin zahiridir. Çekirdekte ağacın batını'dır. Ağaç meydana gelince çekirdek onda gizlenmiştir. Çekirdek evvelidir. Çünkü ağaç ondan çıkmıştır. Aynı zamanda ahir'dir. Zira en sonunda ağacın meyvesinde tekrar ortaya çıkar. Ağaç, dalları, yaprakları, heyet ile çekirdektir. Çekirdek de tabii ağaçtır

Tanrının sıfatı her anda bir Şee'n de, bir başka şekil ve surette olmaktır. Onun gayri hiçbir şey onunla beraber olmadı. Halâ da öyledir. Ve şimdi şey mevcut olmayıp Hak her anda bir şee'n de olduğu, bir başka şekil ve surette tecelli ettiği gibi kidem de şey mevcut olmayıp Hak her an da bir şee'n de idi. Ve kidem' de şey ve yevm mevcut olmayıp Hak o vakit her an da bir şee'n de olduğu gibi şimdi dahi şey ve yevm mevcut olmayarak Hak her anda bir şee'n'dedir.

İmdi mevcutların varlıkları, yoklukları müsavidir. Yoksa yaratan Tanrı olması birşeyin birdenbire yoktan meydana çıkıvermesi ve Tanrının birliğinin olmaması lâzım gelir. Bu ise noksanlıktır. Halbuki onun birliği bundan celildir, büyüktür.

SENİN VÜCUDUN (HAKK) IN VÜCUDUDUR.

Her zamanki Tanrıya ortak, akran, benzer tanımadan nefsinin bu sıfatla bildinse muhakkak nefsinin hakikat ile bildin. Ve işte bunun için Peygamberimiz, nefsinin bilen kimse muhakkak Rabbini bildi buyurdu. Nefsinin ifna eden yok eden kimse muhakkak Rabbini bildi buyurmadı. Zira Peygamberimiz, muhakkak Hakk'ın gayri şey olmadığını bildi ve gördü de sonra nefsi bilmenin Allah'ı bilmek olduğuna işaret buyurdu, anı nefsinin, yani vücudunu bil, muhakkak sen, sen değilsin. Lâkin bilmiyorsun!..

Bil ki senin vücudun, vücudunla değildir. Vücudunun gayri ile de değildir. Mevcut değildir. Madum yok da değildir. Mevcudun gayri değildir, madumun gayri de değildir. Vücut ve âdem olmaksızın senin vücudun ve senin âdemin Hakk'ın vücududur. Zira muhakkak senin vücudunun aynı ve âdeminin aynı, Hakk'ın vücududur. Ve zira muhakkak Hakk'ın vücudu senin vücudun ve âdemindir.

İmdi eşyayı vücudunun gayri olmayarak Hakk'ın vücudu gördüğün vakit ve Allah ile beraber ve Allah'da diğer bir şeyi görmeyerek Hakk'ın vücudunun aynısını eşyada senin vücudun ve âdemin gördüğün vakit muhakkak o eşya Hakk'dır. İmdi muhakkak nefsinin bildin. Zira bu beyan olunan sıfatla nefsinin bilmek, seksiz ve şüphesiz kidem ile beraber ve kadîm de ve kadime Hüdûstan bir şeyi katılmış olmaksızın, Allah Teâlâ'yı bilmektir.

"Şeyhin bu sözlerini daha kolay anlaşılabilir bir hale getirmek için şöyle bir misal ileri sürülebilir:

Buz dediğimiz şey gerçekte müstakil bir varlık değildir. Su'yun donarak o şekilde görünmesidir. Su, buz olmakla çoğalmamış ve değişmemiştir. Buz eriyince de değişmez ve eksilmez. Buzun vücudu su'yun vücududur, âdemi eriyip yok olunca da su'yun vücududur. Tersine suyun vücudu da buzun vücudu ve âdemidir.

Buz, sudan başka vasıfları olduğu için var'dır. Fakat su çekilince ortada kalmayacağı için aynı zamanda yok'dur. Buz, ' suyun vücudunun gayri değildir, aynı da değildir. Buz, suyun zahir'idir, su'da buzun batını'dır.. Su, buz olunca gizlenmiş oluyor. Meydana çıkınca buz'dan eser kalmaz. Buz, kendini böylece tanıya bilirse nefsinin ve dolayısıyla kendisini yaradanı yani su'yu hakkile bilmiş olur. Yok, eğer kendini böylece bilmezse müstakil bir varlık zannederse ne nefsinin, ne de suyu bilmemiş olur.

İşte şeyhin kanaatine ve gerçekte de öyle olduğuna göre, Tanrı ile onun gayri, masivası sandığımız bütün eşya arasındaki münasebet, su ile buz arasındaki münasebetin aynidir. Mahlûk zannettiğimiz her şey Hakk'ın o şekilde görünmesinden başka birşey değildir. Şu halde o şey mahlûk değildir. İşte Hazreti şeyh, yukarıda gördüğümüz gibi, Allah asla bir şeyi halk etmemiştir, demekle bu noktayı anlatmak istemiştir. Hâsılı bütün görülen eşya, sen, ben, biz ve onlar dediğimiz mevcutlar gerçekte mevcut değildir. Hakk'ın sonsuz suretlerinden birer suretidirler. Suyun buzda gizlendiği gibi, Hak onlardan gizlenmiştir. Onların batını Hakk'dır. Hepsisi de Tanrı'nın vücut ile vardırırlar. Tanrı çekilince ne o eşya kalır, ne Sen ne ben, ne biz, ne de onlar! Hepsisi de biran da yok olur. Fizik ilminin son buluşları da şeyhin bu görüş ve kanaatinin doğruluğunu isbat etmektedir" (1)

BİLENLE BİLİNE, KAVUŞANLA KAVUŞULAN BİRDİR

İmdi biri çıkıpta : **Hakk'a nasıl vasıl olunur. Varılır?** Çünkü sen Hakk'ın gayri gayr olmadığını isbat ettin. Böyle olunca bir şeyi kendi nefsinin vasıl olmaz, varmaz, diye soracak olursa, muhakkak gerçekte kavuşmak ve ayrılmak yoktur, diye cevap veririz. Zira kavuşmak iki eşit veya eşit olmayan şey arasında olur. Eğer eşit iseler onlar beraberdirlere, eşittirler. Ve eğer eşit değilseler birbirine zıddırlar. Tanrı ise birşey in kendisine zıd, benzer veya eş olmasından münezzehtir.

İmdi Visal kavuşmak, visalin gayrindedir. Yakınlık, yakınlığın gayrindedir. Uzaklık da uzaklığın gayrindedir.

İmdi vasıl kavuşma vasılsız, yakınlık yakınlıksız, uzaklık uzaklıksız olur. Ve eğer vasılsız, vasıl anladık fakat yakınlıksız yakınlık, uzaklıksız uzaklık ne demektir?

Diye sorulursa; ben bununla, senin, yakınlık ve uzaklık anlarında Hakk'ın gayri bir şey olmadığını murat ederim, derim. Ve lâkin sen nefsinin bilici olmadın. Ve sen, sen olmayarak Hak olduğunu bilmedin!

İmdi her ne zamanki Hakk'a kavuştun, yani bilgi harflerinin vücudu olmaksızın nefsinin bildin ise, sen Hak olduğunu bildin Buz eriyince yani suya kavuşunca su olduğunu bildiği gibi.

Bundan önce sen, Hak olduğunu yahut Hakk'ın vücudunun gayri olmayarak Hakk'ın sen olduğunu bilmemiştin. İmdi sana bilgi hasıl olduğu vakitte muhakkak sen Allah'ı yine Allah ile bildin, nefsin ile bilmedim Buzun suyu yine su ile bildiği gibi. Çünkü kendisi sudan başka bir şey değildir.

Sen, adının **Mahmud** olduğunu bilmezdin. **Muhammed** sanırdın. Sonra öğrendin ki muhakkak sen **Mahmudsun**. İmdi vücudun karar iledir yerinde duruyor. Yalnız Muhammed olmayıp Mahmud olduğunu bilmenle senden Muhammed ismi, Muhammed müsemması kalkmış oldu. Adının Muhammed olmadığını nefsinin fani olmakla anlamış olmadın. Zira fena yok olma bir şeyin vücudunu isbattan sonra olur. Şu kimse ki Tanrının gayri bir vücut isbat etti, Allah'a şirk koştı ortak tanıdı. İmdi Mahmud dan birşey noksan olmadı ve Muhammed, Mahmud'da fani olmadı. Onun içine girmedi, onun içinden de çıkmadı. Şu halde Muhammed, kendi zatının Muhammed olmayıp Mahmud olduğunu bildikten sonra nefsinin nefsi ile bildi Muhammed iken bilmedi. Zira Muhammed olmadı idi.

İmdi mevcut olan bir şey mevcut olmayan bir şeyle nasıl bilinir?

Böyle olunca bilen ile bilinen, kavuşan ile kavuşulan ve gören ile görülen birdir. İmdi bilen onun sıfatıdır. Bilinen zati'dir. Kavuşan sıfatı, kavuşulan zati'dir. Ve sıfat ile mavsuf vasıflanan birdir.

İşte nefsinin bilen Rabbini bilir sözünün manası budur. İmdi bu sözü anlayan kimse kavuşma,

¹ Açıklama

ayrılmak olmadığını bilir.. Anlaşıldı ki bilen O dur, bilinen O dur. Gören, görülen O dur. Kavuşan, kavuşulan; da O dur. Ona ondan gayri kavuşan yoktur. Ondandır gayri ondan ayrılan yoktur. İşte bunu anlayan kimse şirk ipinden kurtuldu. Aksi halde şirkten kurtulma kokusunu bile bulmadı.

Nefislerini ve Rabbini bildiklerini ve vücut illetinden kurtulduklarını sanan çoğu arifler: Muhakkak tarik, ancak fena ve fenanın fenası ile müyesser olur, dediler. Yolu bulmak, yani Tanrıyı bilmek ancak insanın kendi varlığını vücudunu yok etmesiyle mümkün olur dediler.

Onlar Peygamberimiz'in sözünü anlamadıkları için bu zanne düştüler. Muhakkak onlar, şirki yok eyler zann ile bir kere vücudun fenasına, bir kere de fenanın fenasına, bir kere vücudu mahva, bir kere de istilama işaret eylediler. Hâlbuki bu işaretlerin hepsi şirkin ta kendisidir. Zira bir kimse ki Hakk'ın gayri bir şey olmasının ve sonra o şey'in fenasını ve fena'sının fenasını caiz gördü, muhakkak Hakk'ın gayri bir şey isbat eyledi. İmdi Hakk'ın gayri bir şey isbat eden kimse o şeyi' Hakk'a ortak yaptı!

Allahü Teâlâ onları ve bizi doğru yola koysun.

BİR KİMSENİN NEFSİNİ BİLMESİ, TANRININ KENDİ NEFSİNİ BİLMESİ DEMEKTİR

Eğer biri çıkipta: **Sen nefsi bilmenin Tanrıyı bilmek, olduğunu söylersin, halbuki nefsi bilen Allah'ın gayridir. Allah'ın gayri olan Allah'ı nasıl bilir?** Derse, biz de cevap olarak

Nefsini, bilen Hakk'ı bilir, deriz. Muhakkak o. kimsenin vücudu kendi vücudu ile veya vücudunun gayri ile mevcut değildir. Belki ânın vücudu, Allah'ın içinde veya dışında, Allah ile beraber veya Allah'da olmamak üzere Allah'ın vücududur. Belki anın vücudunu, evvelcede olduğu gibi fena'sız, mahvsız olarak hali ile görürsün.

Zira birşeyin fena'sı, yok olması, evvelâ o şeyin'in kendi nefsi ile var olmasını yani Allah'ın kudret ile, yaratması ile değil de kendi kendine var olmasını icap ettirir, Bu hal ise asla olmayacak bir şeydir.

İmdi meydana çıktı ki bir kimsenin nefsi bilmesi Allah'ın kendi nefsi bilmesidir. Zira o kimsenin nefsi ancak Hakk'dır. Resul sallallâhü aleyhi ve sellem nefsi ile vücud murad buyurdu. Ve bu makama ulaşan kimsenin vücudu, açık, gizli Allah'ın vücudu olmaksızın mevcut olmadı. Belki onun vücudu Allah'ın vücudu, sözü Allah'ın sözü **Fiili: İşi** Allah'ın fiili işidir. Ve onun nefsi bilme dâvası Allah'ın kendi nefsi bilmesidir. Lâkin sen dâvayı o kimseden işidir, fiili işi de ondan görürsün. O söylüyor, o yapıyor sanırsın. Nefsini i Allah'ın gayri gördüğün gibi o kimsenin vücudunu da Allah'ın gayri gurursun. Zira mü'min, müminin aynasıdır. İmdi Hak, mü'minin imanı olanın aynı gözü yani nazarıdır. Çünkü mü'minin gözü, Allah'ın gözüdür. Yani nazarı Allah'ın nazarıdır. Keyfiyet olmaksızın ve Hak, senin âyn'ına yahut bilgine, yahut vehmine veya batınına yahut da niyetine görmene girmiş olmaksızın. Belki Hak nazırın bakanın gözü, bilgisi ve görmesidir.

Eğer bir kimse ben Allah'ım derse bunu gayriden o kimseden değil, ondan yani Tanrıdan dinle. Zira Allah ben Allah'ım der. O kimse demez. Ve lâkin sen oha ulaşan şeye ulaşmadın. Eğer sen ona ulaşan şeye ulaşmış olaydın onun söylediği şeyi anlar, onun söylediği şeyi söyler ve gördüğü şeyi görürdün. Cümle eşyanın vücutları kendi vücutları değil onun yani Tanrının vücududur.

İmdi şüpheye düşmeyesin ve bu işaretlerle Allah'ın mahlûk olduğunu vehm etmeyesin

Bil ki gören, görülen, birleyen, birlenen, bilen, bilinen, icad eden icad olunan ve idrak eden, idrak olunan birdir

İdrak, görmek, bilmek keyfiyeti olmaksızın, idrak, görmek ve bilmek harflerinin vücudu dahi olmaksızın Tanrı kendi vücudunu kendi vücudu ile bilir, kendi vücudunu kendi vücudu ile idrak eder. Nitekim muhakkak Hakk'ın vücudu, keyfiyetsiz, Hakk'ın nefsi bilmesi ve idrak eylemesi de keyfiyetsizdir.

"Söyle bir misal ile şeyhin yukarıdaki sözlerinin daha iyi anlaşılmasını sağlamak mümkündür, sanıyorum:

Bir, kimse aynaya bakınca onda kendi suretini görür. O kimse de ne varsa suretinde de vardır. Onun her hareketini sureti aynen tekrar eder. O kimse suretini nasıl görüyorsa sureti de onu öylece görmektedir. Fakat suretin gözü tabii aynaya bakanın gözüdür. Şu hâlde suretin bakanı görmesi, bakanın kendi gözü ile kendini görmesidir. Tatalım ki bakanın adı Ali'dir. Eğer suret ben Aliyim derse doğru söylemiş olur. Çünkü bu sözü söyleyen suret değildir, o suret Ali'nin kendisi olduğu için o sözü de bizzat Ali söylemiş olur. İşte bunun için şeyhi ekber :

Bir kişi, ben Allah'ım, derse bunu gayriden değil ondan dinle. Yani bu sözü söyleyen o kişi değil, Allah'dır, diyor. Çünkü o kişi, Tanrının, âdem aynasına aksetmiş sonsuz suretlerinden bir surettir, suret ise asim aynıdır. Böyle olunca suretin sözü ashn sözü olur.

Seyh'Mahmudu Şebüsteri Gülşeni Raz adlı meşhur kitabında şöyle söyler :

Yokluk aynadır, âlem de o aynadaki akis, suret İnsan'da o aksin, o suretin gözü gibidir.

Ayna karşısındaki ise o göz içinde gizlenmiştir

Sen. aynadaki aksin gözüsün

Tanrı, o gözün nuru, gözbebeęi.

Tanrı bu gözle o gözbebeęi olan nuru, bu gözle kendi kendisini görür.

Âlem İnsan olmuştur.

İnsan'da âlem Bundan daha temiz, bundan daha güzel bir anlatış da olamaz.

Bu işin aslına iyice bir bakarsan anlarsın ki gören de O'dur, göz'de O, görünen de O'dur. (²)

BİZİM SÖZÜMÜZ BASİRETİ OLAN KİMSEYEDİR

Eğer birisi çıkıp ta: **Bütün sevilen, iğrenilen, iyi, kötü şeylere ne gözle bakalım?** Bir cifeyi ve pislęi gördüğümüz vakit ona Allah mı diyelim, derse biz deriz ki: Allah bu şeylerden bir şey olmaktan mukaddes ve âlidir. Bizim sözümüz pislęi pislilik, cifeyi cife görmeyen kimseyedir. Bizim sözümüz basireti olanlar ve ebkem, dilsiz olmayan kimseyedir. Zira nefsini bilmeyen kimse dilsiz ve kördür. Dilsizlik ve körlük gitmeden önce bir kimse bu beyan olunan manaları anlayamaz. Sözleşme Allah ile beraber olan kimseleredir. Allah'ın gayri olan ve ebkem olan kimseye değildir. İmdi muhakkak bu makama ulaşan, hiçbir şeyin Allah'ın gayri olmadığını bilir. Bizim hitabımız nefsini ve Tanrıyı bilmeği istemekte azim ve himmeti olan, kalbinde irfan doğan, Tanrıyı candan ve gönülden isteyen arzulayan kimseyedir. Kasdı, maksudu olmayan kimseye değildir.

TANRIYI ANCAK KENDİSİ İDRAK EDER

Tanrı: **Basarlar (gözler) onu idrak edemez, o basarları idrak eder** buyuruyor. Hâlbuki sen bunun aksini, söylüyorsun, bu söylediğın şeyin hakikati nedir?

Diye soran olursa şöyle cevap veriz:

Hep söylediğimiz şey Tanrının **“onu basarlar idrak etmez”** sözünün manasıdır. Bu söz, onu idrak eder bir kimse olmadı, yoktur ve onu idrak eder onunla beraber bir kimse de olmaz demektir. Eğer vücutta Hakk'ın gayri bir mevcut olması caiz olaydı elbette bu mevcudun Hakk'ı idrak eylemesi caiz olurdu. Kendisinden başka mevcut yoktur ki onu görebilsin.

Muhakkak Tanrı basarlar onu idrak etmez sözü ile Hakk'ın gayri gayr olmadığına, kendinden başka bir vücut bulunmadığına tenbih eyledi. Yani Hakk'ı, Hakk'ın gayri idrak etmez. Belki Hakk'ı Hakk'ın gayri olmaksızın kendi hüviyeti idrak eyler. İmdi Tanrı, gayr olmayarak kendi zatı ile kendi zatını idrak eyler. Zira basarlar gözler Hakk'ı idrak eyleyemez. Göremez, anlayamaz. Çünkü gözler sonradan meydana gelmedir. Sonradan meydana gelen ise kadim ve bakiyi anlayamaz, kavrayamaz. Bu manaya ulaşmayan kimse nefsini bilemez. Zira şeyler gözler yoktur, ancak Hakk vardır. İmdi niteliksiz olarak Tanrı kendi vücudunu idrak eder.

GÖRÜLEN BU EŞYA NEDİR?

Biri çıkıp ta bana:

Sen her şeyi nefyettin, Tanrıdan başka hiçbir şey yoktur, ancak ve yalnız Tanrı vardır, dedin. Peki, bu gördüğün eşya nedir?

Derse, cevap olarak:

Benim bu sözlerim hiçbir şeyi Allah'ın gayri görmeyen kimseyedir. Bir şeyi Allah'ın gayri gören kimse ile benim sual ve cevabımı yoktur. Derim.

Zira o kimse gördüğü şeyin gayrını görmez. Nefsini bilmeyen kimse de Allah'ı görmez. Her kap içinde olan şeyi sızır. Biz bundan önce çok şerbettik. Daha ziyade şerbetsek, açıklasak görmeyen

² Açıklama

kimse görmez, anlamaz, idrak etmez. Gören kimse görür, anlar, idrak eder. Vasıla, ulaşana işaret yeter. Ulaşandan başkası ne öğretme ile ne anlatma ile ne yaklaştırma ile ne sözle, ne bilgi ile ne de akıl ile vasıl olmaz, ulaşmaz. Ancak ulaşmış bir şeyhe hizmet ile anlar. Anın nur ile doğru yolu bulur. Onun himmet ile yola girip inşallah anın sebep ile maksuduna ulaşır.

Allah Teâlâ, sözden, işten, bilgiden ve nurdan, doğru yoldan sevdiği ve razı olduğu şeyden, bizi ayırmasın.